

INFORME

Fase de mesures

Taula 4. Contaminació associada a pràctiques agrícoles i ramaderes

Àmbit: TARRAGONA

Febrer de 2021



Procés de participació del 3r cicle de la planificació hidrològica (2022-2027)

Crèdits

Agència Catalana de l'Aigua.

Iniciatives i Dinàmiques Comunitàries S. L.

Índex

1	Presentació	4
2	Aportacions	5
2.1	Mesures genèriques.....	5
2.1.1	Reducció nitrats d'origen agrari	5
2.1.2	Reducció plaguicides d'origen agrari	10
2.2	Participants	13
2.3	Valoració de la sessió	14

1 Presentació

L'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) està implementant el procés participatiu amb relació a la tercera fase, fase de mesures, del 3a cicle de la planificació hidrològica. Aquesta planificació és l'eina per millorar l'estat ecològic de les masses d'aigua dels nostres rius, aigües subterrànies i costaneres, tal com diu la Directiva Marc de l'Aigua.

El context provocat per la Covid -19 ha provocat la conversió de les sessions presencials previstes inicialment en sessions en línia. Aquest informe correspon a la sessió realitzada al nucli territorial de Tarragona, que compren les conques del Gaià i el Francolí i les rieres Riudecanyes, Calafell-Torredembarra, La Punta de Mora, Baix Camp, Llaberia- Vandellòs, Calafat-Golf de Sant Jordi i Montsià.

La sessió va tenir lloc el dia 25 de febrer de 2021, de 18 a 20.30 hores. Els objectius eren realitzar observacions i aportacions amb relació a les mesures proposades per l'ACA a l'Esborrany del Pla de Mesures, així com proposar noves mesures que no contemplades en aquest eix temàtic.

La Taula de Contaminació associada a practiques agrícoles i ramaderes va reflexionar i debatre l'esborrany del programa de mesures per l'assoliment dels següents objectius ambientals:

- C5 Reducció nitrats d'origen agrari
- C6 Reducció plaguicides d'origen agrari

El document presenta, per blocs temàtics, les observacions i noves propostes de mesures amb relació a les mesures incloses a l'esborrany del Pla, ne aquest cas totes genèriques i susceptibles d'aplicació a qualsevol conca. En els casos en que amb relació a una observació realitzada per les persones participants hi ha comentaris o aclariments per part dels referents o professionals de l'ACA participants, aquesta es presenta en cursiva.

2 Aportacions

2.1 Mesures genèriques

2.1.1 Reducció nitrats d'origen agrari

Codi	Descripció mesura	Responsable
C5.001	Caracterització de zones amb presència de contaminació difosa per nitrats, distribució en l'espai i discriminació de l'origen del nitrogen, tant per aigües superficials com subterrànies	ACA
C5.002	Avaluació de les aportacions de nitrogen no agrari al medi hídric	ACA
C5.005	Actuacions en la millora de la gestió de la fertilització i les dejeccions ramaderes	DARP
C5.007	Foment de la millora de la fertilització sostenible	DARP
C5.009	Gestió de les eines administratives de prevenció de la contaminació per nitrats	DARP
C5.010	Xarxa d'assajos sobre la fertilització orgànica i mineral en diferents cultius i zones agroclimàtiques	DARP
C5.011	Seguiment de la qualitat del sòl	DARP
C5.012	Pla de controls de condicionalitat en relació als nitrats	DARP
C5.013	Fomentar la modernització de les instal·lacions, maquinària i dispositius per a la millora de la gestió de les dejeccions ramaderes	DARP
C5.019	Pla de controls de la gestió de les dejeccions ramaderes i la fertilització	DARP
C5.022	Actuacions de prevenció i de millora de la valorització dels residus amb criteris agronòmics i de sostenibilitat. Control i traçabilitat de l'aplicació agrària de residus orgànics i gestors autoritzats	Agència de Residus de Catalunya*
C5.023	Revisió de la designació de zones vulnerables (2025)	ACA
C5.024	Anàlisi de les variacions de concentracions de nitrats a les aigües	ACA

	subterrànies. Mesura en continu de nitrats en emplaçaments amb particularitats especials	
C5.025	Mitigació de la contaminació difusa per nitrats d'origen agrari, per mitjà de la recuperació de funcions ecològiques	ACA
C5.026	Actuacions en l'àmbit agrícola per a la protecció de les captacions d'aigua per a consum humà respecte a la contaminació difusa.	ACA
C5.027	Estudi retorns de rec	ACA
C5.028	Seguiment de les aplicacions de fertilitzants nitrogenats i gestió de dejeccions ramaderes	DARP

APORTACIONS

Observacions

- **Les mesures proposades haurien de ser més ambicioses per aconseguir l'objectiu de millorar la qualitat de l'aigua subterrània**, encara que sigui un 1%. Les mesures estan ben encaminades, però tots plegats hem de ser més estrictes amb millora de la qualitat de l'aigua perquè malauradament és la única font d'abastament en molts llocs, i cada vegada és més cara perquè s'ha de buscar a més profunditat o s'ha de depurar. Ja es disposa de suficient informació i el que cal és prendre mesures efectives per millorar-ne la qualitat.
- Les mesures són molt acurades i si es poden portar totes a la pràctica, milloraran molt la situació. El dubte que es planteja és que les mesures són només com un enunciat i **caldría saber com es concreten i com es desenvolupen a la pràctica aquestes mesures**. No es vol que es quedés en una declaració de desitjos, es vol que es portin a la pràctica, i s'és conscient que algunes mesures no són fàcils de fer amb les eines actuals. Algunes tenen un caràcter més d'anàlisi, de seguiment i són més controlables; moltes de les que corresponen al DARP són més d'inspecció; però n'hi ha d'altres que no es veu clar com es poden portar a la pràctica.
Des de l'ACA es comenta que les mesures que es portaran a terme seran per reduir l'entrada de nitrogen al medi, i això és el que impulsa el DARP. Les mesures de l'ACA tenen per objectiu ajustar al màxim la caracterització de la contaminació per facilitar que les mesures de resposta també estiguin el màxim d'ajustades a la problemàtica.
 - *La mesura C5.001 és de caracterització per identificar l'origen dels nitrats -urbà o agrícola-, i en el cas agrícola determinar si l'origen són fertilitzants minerals o orgànics, i dins d'aquests si provenen de purins de porc, de vaca o de gallinassa. Aquesta mesura ja s'ha estat aplicant en la revisió de zones vulnerables i com que ha funciona bé se li dona continuïtat.*

- *La mesura C5.002 consisteix en un estudi per avaluar i dimensionar la contaminació d'origen urbà.*
- *La mesura C5.023 és la revisió de les zones vulnerables, que per normativa s'ha de fer cada 4 anys.*
- *La mesura C5.024 parteix del fet que s'han detectat zones en que les concentracions no són estables en el temps, sinó que fan oscil·lacions. Es vol saber a què es poden atribuir aquestes variacions, si corresponen a les pràctiques agràries en aquella zona o a actuacions de recàrrega, per després poder afinar bé les actuacions de resposta.*
- *La mesura C5.025 suposa una novetat important. Se sap que alguns ecosistemes desnitrifiquen de manera natural, com per exemple alguns boscos de ribera o aiguamolls. Es vol conèixer bé com funcionen aquestes zones per poder potenciar-les perquè desnitrifiquin més. Es tracta de potenciar aquestes solucions basades en la natura.*
- *La mesura C5.026 està centrada al voltant de les àrees de captació, per recuperar pous d'abastament que estan en zones agrícoles. Es tracta de determinar la zona de la que capta l'aigua un determinat pou i actuar en aquesta zona per reduir l'entrada de nitrat, més enllà del que estableix la normativa. La idea, inspirada en experiències fetes a França, és buscar algunes captacions del territori i fer aquestes proves. Si funcionen, s'estendran a altres punts. Les zones no estan definides, per tant, si els participants poden aportar zones susceptibles d'estudi es valoraran.*

En aquest sentit, les participants assenyalen dos punts susceptibles de fer l'estudi i el seguiment. El primer, una mina que abans s'aprofitava però ara té nitrats i només s'utilitza per rec al municipi de Maspujols. La segona, a la captació de les Borges del Camp, on hi ha una concentració de nitrats que es tracten físicament i que es proporciona aigua al municipi.

- *La mesura C5.027 consisteix a fer l'estudi de retorns de rec, en zones de regadiu, per analitzar-lo i quantificar-lo per tal que el DARP pugui acurar les mesures de reducció d'entrada de nitrat al medi.*
- **La contaminació d'origen urbà és més fàcil de controlar que la d'origen agrari. La primera és més puntual, en canvi, **la d'origen agrari està més difosa pel territori, i primer cal detectar bé d'on ve i després poder-hi actuar.** En el cas del nitrat d'origen urbà és un sistema més àgil, fàcil i ràpid, donat que tot va canalitzat a través de col·lectors cap a depuradores, en les quals es pot instal·lar un sistema de desnitrificació, i no necessites cap normativa especial. En canvi, quan són d'origen agrícola, és el DARP el responsable dels plans de dejeccions, qui sap les activitats existents, les ubicacions per tirar, etc. Les propostes de mesures competència de l'ACA estan bé, però és complicat perquè l'Agència pot fer anàlisis, estudis, etc., però es necessita una normativa que acompanyi i que les recolzi. Es veuen bé les propostes però **es perceben molts entrebancs perquè es puguin tirar endavant.** Des de l'ACA es comenta que totes les mesures s'han de portar a terme, tant les de l'ACA com les del DARP. S'aclareix que moltes de les mesures del DARP ja les estan fent, tot i que algunes s'hauran de fer amb més esforç, amb més controls.**

- **Es pregunta en què consisteixen els estudis de retorn de rec** (mesura C5.027). *Des de l'ACA es respon que en zones de regadiu es mesurarà el cabal de retorn de rec de les zones de regadiu, per conèixer la quantitat i la qualitat. Així es coneixerà tant la concentració com les quantitats, i es podrà dimensionar la quantitat de nitrogen que prové de les àrees de regadiu.*

Nova mesura

- En línia amb la primera aportació de la sessió, es comenta que agradaria que les mesures no només mitiguessin la situació sinó que realment milloressin la qualitat de l'aigua. En aquesta línia, **es proposa fomentar la reutilització de l'aigua per poder preservar els aqüífers**. Cal apostar al màxim per la reutilització d'aigua, tant per usos d'aigua no potable, com poden ser els recs; com per les sistemàtiques de recarrega d'aqüífers, en que **mitjançant mecanismes de tractament complementaris es pugui acabar d'afinar l'aigua depurada que actualment es retorna al mar per poder reintroduir-la a l'aqüífer i així reduir l'estrès dels aqüífer**. En aquest sentit, S'assenyalen varis exemples: un projecte al Baix Camp per poder fer una prova pilot en aquesta línia de reintroduir aigua depurada a l'aqüífer; la depuradora de La Selva on es vol fer aquest aprofitament d'aigües de rec; o la depuradora de Vandellós on es vol fer un terciari per a usos de rec, etc. Totes són mesures per reduir l'estrès dels aqüífers. *Des de l'ACA es confirma que és una línia de treball important en la qual ja s'està treballant, però s'aclareix que s'inclou en una altra taula.*
- Amb relació al tema de la contaminació d'origen no agrari, des del GEPEC es va fer un informe fa un parell d'anys sobre els nitrats i les licitacions a les granges porcines. Constatava que degut a l'alt nivell de nitrificació de les aigües a punts de Girona i Barcelona, **les licitacions van tirant cap al sud, per buscar territoris no contaminats de nitrats i de purins on si es puguin autoritzar granges**, donat que ja està molt saturat no es permet. D'aquest informe intern es comparteixen algunes parts que presenta al·legacions a processos de licitacions de granges i que recull les respostes que es van rebre. Concretament, pel que fa al camp de Tarragona i les terres de l'Ebre, l'informe arribava a aquestes conclusions:
 - **La contaminació per nitrats d'origen no agrari és un problema extens i que s'escampa pel territori**. Els aqüífers contaminats per nitrats no s'estan recuperant. Hi ha estudis previstos, però fa dècades que no es recuperen aqüífers de manera efectiva. I les ampliacions de granges suposen una amenaça en aquest tema.
 - **La delimitació de zones vulnerables i no vulnerables és ineficaç**, perquè la contaminació de les primeres acaba afectant les segones, que acaben sent també vulnerables en la mesura que reben la contaminació que les primeres no poden assumir. La contaminació s'escampa i no hi ha aturador i ningú que ho aturi, per la qual cosa **el que cal és no autoritzar més licitacions**, mitjançant una moratòria o alguna altra mesura.
 - Proposta: **Les ampliacions i noves licitacions de granges** haurien de tenir

una moratòria, com a mínim, en els municipis que després de més de 10 anys de vigència el decret 136/2009 no s'ha detectat la més mínima millora en els aqüífers afectats. Són territoris amb plans de gestió de dejeccions ramaderes, però que en 10 anys no han donat resultats.

- La licitació que es condiona a abocar purins a zones no vulnerables, no té sempre en compte la capacitat del medi receptor. Per tant, **es proposa estudiar prèviament a la licitació el medi receptor, fent una anàlisi de subsòl de les parcel·les per saber com són i què passarà amb aquests nitrats d'origen agrari.** Perquè si, per exemple, el medi és poc permeable, la nitrificació no pot ser drenada correctament i tot això queda acumulat. I això serveix igual per fertilitzants inorgànics.
- **En cap licitació estudiada s'avalua el cost energètic i ecològic de transportar els purins des d'on es generen fins a on s'aboquen.** Això, per una banda, provoca riscos de vessaments accidentals i, per altra, té costos d'emissions de CO² del transport.
- A nivell formal de les licitacions, costa entendre que en fase d'exposició pública es pugui presentar informació incompleta o fragmentària de la informació necessària, ja que no permet avaluar realment l'impacte futur d'aquella activitat. En molts casos són granges que poden tenir milers de porcs, i **es proposa exigir la documentació completa abans de l'exposició pública.** Perquè en cas contrari, no es pot al·legar de manera correcta donat que no es disposa de tota la informació.
- Respecte al decret 136/2009, vista la seva falta d'eficàcia per reduir la contaminació de nitrats d'origen agrari, caldria la seva derogació i **es proposa que caldria una nova normativa que imposés el tractament in situ dels residus generats per les granges.** Així, el ramader tindria no només la carn com a producte, sinó també un fertilitzant estabilitzat que podria comercialitzar. Això, a més, suposaria un estalvi important d'aigua, que es podria utilitzar per a la neteja de les naus, etc. Fan falta noves normatives per resoldre el conflicte dels nitrats i de gestió dels purins.

Des de l'ACA es comenta, en primer lloc, que molts dels temes abordats són competència del DARP i que es traspasarà la informació. En segon lloc, tot i que s'admet la gravetat i extensió del problema, es destaca que hi ha hagut millores petites però destacables en algunes masses d'aigua, com per exemple a punts de Girona. En tercer lloc, s'aclareix que el decret 136/2009 a què es feia referència ja ha estat derogat pel nou decret del 153/2019 del 3 de juliol, que és més exigent, imposa zones amb moratòria on no es poden fer ampliacions ni noves explotacions i aborda alguns dels punts comentats.

- Malgrat la millora de la normativa, sorgeix la proposta de que **el control de la contaminació ha de ser competència de l'ACA.** Cal que des la direcció de l'ACA i del Departament de Medi Ambient es pugui harmonitzar el control del bon estat de les masses d'aigua. Es considera que una millora incipient no serveix per a resoldre una problemàtica de molts anys, amb fonts que no poden veure-hi ni els ramats. *Des de l'ACA es comenta que és cert que es una contaminació que porta molts anys i que el*

decret 136 tenia mesures bones però no es van aplicar algunes actuacions i controls. El tractament de les dejeccions in situ pot ser una bona línia.

2.1.2 Reducció plaguicides d'origen agrari

Codi	Descripció mesura	Responsabl e
C6.001	Inspeccions del Sistema de vigilància de l'ús i la comercialització dels productes fitosanitaris en tot el territori català en funció de l'avaluació del risc	Departamen t d'Agricultura , Alimentació i Acció Rural
C6.002	Analítiques de mostres de vegetals, sòls i aigua provinents de les Inspeccions del Sistema de vigilància de l'ús i la comercialització dels productes fitosanitaris en tot el territori català en funció de l'avaluació del risc	Departamen t d'Agricultura , Alimentació i Acció Rural
C6.003	Programa PATT (Pla anual de transferència tecnològica) del Servei de Sanitat Vegetal (SSV) Divulgació de l'ús sostenible dels productes fitosanitaris	Departamen t d'Agricultura , Alimentació i Acció Rural
C6.004	Redacció d'informes anual o bianual que remetran al Servei de Sanitat Vegetal respecte de la detecció de compostos plaguicides en aigua (superficials o subterrànies) i la seva localització per tal que el SSV pugui adoptar les mesures adients (controls a les zones d'influència, etc.)	ACA
C6.005	Detecció de plaguicides en estudis d'investigació en zones d'especial interès	ACA
C6.006	Estudi de les propietats de mobilitat i degradació dels plaguicides susceptibles d'afectar les aigües subterrànies	ACA

APORTACIONS

Observacions

- **ACLARIMENTS SOBRE LES MESURES:**

S'explica que l'Agència té una xarxa de control específica de plaguicides, i s'ha observat que cada cop se'n detecten més i es detecten compostos nous.

- *La mesura C6.004 consisteix en que, a partir dels resultats d'aquesta xarxa, es farà la detecció de plaguicides per zones. S'elaboraran informes anuals per traspasar al DARP, al Servei de Sanitat Vegetal, perquè ells ho relacionin amb les pràctiques i amb els controls que ells fan a les diferents zones.*
- *La mesura C6.005 respon a l'augment d'ús de plaguicides més polars, que són més fàcils de degradar i per tant són més mòbils, i és més fàcil que arribin a les aigües subterrànies. En aquest cas, des del DARP informen dels plaguicides que s'utilitzen més i l'ACA va a les zones on s'estan utilitzant i fa mostres per veure quina incidència tenen. El problema és que alguns d'aquests compostos són molt nous i el laboratori de l'ACA no està preparat per fer aquestes anàlisis i es dediquen recursos a portar a laboratoris externs capaços de fer aquestes anàlisis.*
- *La mesura C6.006 està orientada a conèixer les propietats de mobilitat i degradació d'aquests nous compostos susceptibles d'afectar les aigües subterrànies, per coneixe'ls millor i poder aplicar les mesures més efectives per reduir-los. Es posa com exemple el Glifosat, que està prohibit i se segueix trobant en les aigües subterrànies.*

Nova mesura

- *Es pregunta si l'ACA té accés a totes les analítiques que es fan a nivell municipal o des de les diferents concessionàries del servei d'aigua sobre les aigües subterrànies. Des de l'ACA es contesta que l'Agència té les dades dels seus propis sistemes de control. A més, si puntualment hi ha alguna incidència es reclamen a l'ajuntament o la companyia d'aigües. Però, no hi ha cap aplicació on de manera sistemàtica es carreguin totes les dades provinents de les companyies d'aigua.*

*En vista d'això, es comenta que, per obligació legal, els ajuntaments i les companyies fan moltes analítiques contínues d'aigua, i per als territoris que es vulguin analitzar a fons es tindria molta informació. Per tant, **si s'obligués a remetre totes les dades d'analítiques de les diferents entitats, l'ACA podria incorporar-les i això donaria una informació molt valuosa per fer un seguiment de l'estat de les aigües.** Des de l'ACA es comenta que les analítiques de les companyies d'aigua i ajuntaments es passen al Departament de Salut. En principi són només d'aigua de boca, i les que són de pou, si aquests pous estan connectats a la xarxa i no es barregen amb cap altra font, sí que podrien servir. S'està d'acord que si es disposés d'aquesta informació, una part de les dades si podrien ser útils.*

Es comenta que anualment es fan molts controls i queden molt ben detectats els punts calents, els punts crítics. Per aquest motiu, els propis abastaments es veuen obligats a gestionar aquests punts calents perquè, en cas contrari, no s'acaba resolent el problema. Per exemple, al municipi de les Borges del Camp es va detectar una concentració de nitrats molt important i el propi abastament, en aquest cas amb la col·laboració de Comaigua, va haver de gestionar i resoldre la situació amb l'ACA, el Departament de Salut i amb altres administracions. Segurament hi ha molta informació complementària que es pot aprofitar, però és segur que en tots els punts calents detectats es fa necessària la gestió, si no, no es compliren les normes.

Per altra banda, s'informa que totes les analítiques de tots els abastaments d'aigua de l'Estat es centralitzen a la plataforma SINAC¹, del Ministeri, on es pot consultar tot. És obligatori per norma informar de les qualitats d'aigua de tots els abastaments, per tant, a nivell de la garantia sanitària de l'abastament, està tot molt ben regulat i gestionat.

¹ SINAC: Sistema de Información Nacional de Agua de Consumo

3 Participants

Van participar vuit persones de les següents organitzacions:

- Ajuntament de la Riba
- Ajuntament de la Selva del Camp
- Ajuntament de Maspujols
- Ajuntament de Valls
- COMAIGUA/Consell Comarcal del Baix Camp
- Comunitat de regants de Montferri
- GEPEC - Ecologistes de Catalunya / Xarxa Sud / SCH
- Grup Ecologista de Tarragona i l'Ebre - Ecologistes en Acció

4 Valoració de la sessió

Les persones participants podien valorar d'un a cinc els quatre següents aspectes de la sessió.

